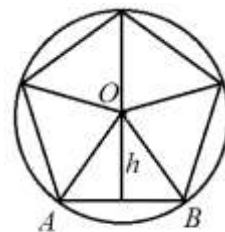

ПЛОШТИНА НА ПРАВИЛЕН ПЕТАГОЛНИК

Познато ни е како се пресметува плоштина на триаголник и на некои видови четириаголници (паралелограм, трапез итн.). Во оваа статија ќе покажеме како се пресметува плоштина на правилен петаголник. Во натамошните разгледувања ќе користиме познати дефиниции и својства на многуаголниците, на кои накратко ќе се потсетиме.

- 1) За еден многуаголник велиме дека е правилен ако има еднакви страни и еднакви внатрешни агли.
- 2) Збирот на внатрешните агли на n -аголник е еднаков на $u(n) = (n - 2) \cdot 180^0$, па така за $n = 5$ добиваме дека збирот на внатрешните агли на петаголникот е $U(5) = (5 - 2) \cdot 180^0 = 540^0$. Сега од 1) следува дека секој внатрешен агол на правилниот петаголник е еднаков на $540^0 : 5 = 108^0$.
- 3) Околу секој правилен многуаголник може да се опише кружница и во секој правилен многуаголник може да се впише кружница.
- 4) Аголот со теме во центарот на опишаната кружница на правилниот многуаголник и чии краци содржат две соседни темиња на многуаголникот го нарекуваме централен агол на правилниот многуаголник. Во случај на правилен петаголник централниот агол е еднаков на $\frac{360^0}{5} = 72^0$.
- 5) Отсечката која ги поврзува центарот на опишаната кружница и средината на страната на правилниот многуаголник ја нарекуваме апотема.

Плоштината на правилниот петаголник ќе ја пресметаме така што ќе ја пресметаме плоштината на карактеристичниот триаголник, т.е. триаголникот чии темиња се центарот на опишаната кружница и две соседни темиња на правилниот петаголник (цртеж 1), а потоа истата ќе ја зголемиме петпати, со што добиваме

Цртеж 1

$$P = \frac{5ah}{2} = \frac{Oh}{2}, \quad (1)$$

каде $O = 5a$ е периметарот на петаголникот. Значи, за да ја пресметаме плоштината на правилниот петаголник потребно е да ги знаеме должините на страната a и апотемата h . Во натамошните разгледувања ќе покажеме како тоа може да се направи користејќи ги својствата 1) – 5).

Според 4) важи $\angle AOB = 72^\circ$ и од теоремата за централен и перифериски агол следува

$$\angle ADB = \frac{1}{2} \angle AOB = 36^\circ.$$

Понатаму, од 2) имаме $\angle AED = \angle BCD = 108^\circ$ и како

$$\overline{DE} = \overline{DC}, \overline{AE} = \overline{BC},$$

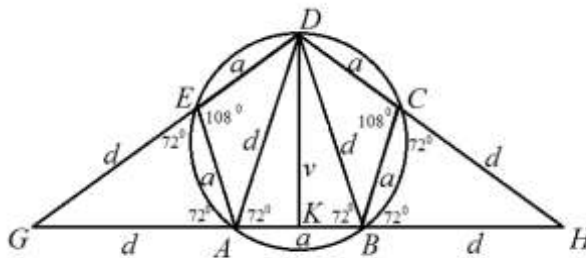
добиваме дека $\triangle AED \cong \triangle BCD$, па затоа $\overline{AD} = \overline{BD} = d$, цртеж 2. Тоа значи дека $\triangle ABD$ е рамнокрак, па затоа

$$\angle DAB = \angle DBA = \frac{180^\circ - 36^\circ}{2} = 72^\circ.$$

Нека

$$\overline{AD} = \overline{BD} = d \text{ и } \overline{AB} = \overline{BC} = \overline{CD} = \overline{DE} = \overline{EA} = a.$$

Страната AB ја продолжуваме преку темињата A и B , а страните DC и DE преку темињата E и C и пресечните точки да ги означиме со G и H , цртеж 3. Имаме

Цртеж 2

Цртеж 3

$$\angle AEG = 180^\circ - 108^\circ = 72^\circ, \angle GAE = 180^\circ - 108^\circ = 72^\circ,$$

па затоа $\triangle AEG \cong \triangle ABD$. Аналогно $\triangle CBH \cong \triangle ABD$ и од овие складности следува дека

$$\overline{GE} = \overline{GA} = \overline{HB} = \overline{HC} = d.$$

Нека K е подножјето на висината спуштена од темето D на страната AB и нека $\overline{DK} = v$. Триаголникот ABD е рамнокрак, па затоа

$$\overline{AK} = \overline{BK} = \frac{a}{2}.$$

Сега, да ги разгледаме правоаголните триаголници DKG и DKA . За $\triangle DKG$ имаме

$$\overline{GK} = \overline{GA} + \overline{AK} = d + \frac{a}{2}, \quad \overline{DK} = v$$

и

$$\overline{GD} = \overline{GE} + \overline{ED} = d + a,$$

а за $\triangle DKA$ имаме

$$\overline{DK} = v, \quad \overline{AK} = \frac{a}{2} \quad \text{и} \quad \overline{DA} = d.$$

Од Питагоровата теорема следува

$$v^2 + \left(d + \frac{a}{2}\right)^2 = (d + a)^2, \quad (2)$$

$$v^2 + \left(\frac{a}{2}\right)^2 = d^2. \quad (3)$$

Од (2) и (3) добиваме

$$(d + a)^2 - \left(d + \frac{a}{2}\right)^2 = d^2 - \left(\frac{a}{2}\right)^2,$$

а од овде после средувањето наоѓаме

$$d^2 - ad - a^2 = 0. \quad (4)$$

Равенката (4) е квадратна по непозната d и за да истата ја решиме дополнуваме до полн квадрат, при што истата ја трансформираме о еквивалентни равенки:

$$d^2 - ad + \frac{a^2}{4} - \frac{a^2}{4} - a^2 = 0 \quad \Leftrightarrow$$

$$\left(d - \frac{a}{2}\right)^2 - \frac{5a^2}{4} = 0 \quad \Leftrightarrow$$

$$\left(d - \frac{a}{2}\right)^2 = \left(\frac{a\sqrt{5}}{2}\right)^2 \quad \Leftrightarrow$$

$$d - \frac{a}{2} = \frac{a\sqrt{5}}{2}$$

$$d = \frac{a(\sqrt{5}+1)}{2}. \quad (5)$$

Понатаму, од (4) имаме

$$d^2 = a^2 + ad$$

и ако замениме во (3) добиваме

$$v^2 + \left(\frac{a}{2}\right)^2 = a^2 + ad,$$

па затоа од со замена за d од (5) наоѓаме

$$v^2 = \frac{3}{4}a^2 + ad = \frac{3}{4}a^2 + \frac{(\sqrt{5}+1)}{2}a^2 = a^2 \frac{5+2\sqrt{5}}{4},$$

од каде следува дека

$$v = a \frac{\sqrt{5+2\sqrt{5}}}{2}. \quad (6)$$

Понатаму, $\triangle AEG \cong \triangle ABD \cong \triangle CBH$, па затоа овие триаголници имаат еднакви плоштини, т.е. $P_{\triangle AEG} = P_{\triangle ABD} = P_{\triangle CBH}$. Ако ја означиме плоштината на правилниот петаголник $ABCDE$ со T , тогаш од цртеж 3 и од (5) и (6) последователно добиваме

$$\begin{aligned} T &= P_{\triangle DGH} - P_{\triangle EGA} - P_{\triangle CBH} \\ &= P_{\triangle DGH} - 2P_{\triangle DAB} \\ &= \frac{\overline{DK} \cdot \overline{GH}}{2} - 2 \frac{\overline{DK} \cdot \overline{AB}}{2} \\ &= \frac{v(2d+a)}{2} - 2 \frac{va}{2} \\ &= \frac{v(2d-a)}{2} \\ &= a \frac{\sqrt{5+2\sqrt{5}}}{4} (2 \frac{a(\sqrt{5}+1)}{2} - a) \\ &= a^2 \sqrt{5} \frac{\sqrt{5+2\sqrt{5}}}{4} \\ &= \frac{a^2}{4} \sqrt{25+10\sqrt{5}}, \end{aligned}$$

што и требаше да се пресмета.

Забелешка 1. а) Ако ја искористиме формулата (1), тогаш за апотемата h добиваме

$$h = \frac{2T}{5a} = \frac{2 \frac{a^2}{4} \sqrt{25+10\sqrt{5}}}{5a} = a \frac{\sqrt{25+10\sqrt{5}}}{10}.$$

Овде уште ќе забележиме дека апотемата h истовремено е и радиус на впишаната кружница во правилниот петаголник $ABCDE$.

б) Формулата за плоштина на правилен петаголник

$$T = \frac{a^2}{4} \sqrt{25+10\sqrt{5}} \quad (7)$$

може да се нађе и со помош на таканаречениот златен пресек.

в) Може да се пресмета дека $\sqrt{25+10\sqrt{5}} \approx 6,8819096$, па отука со замена во (7) за плоштината на правилен петаголник ја добиваме приближната формула

$$T \approx 1,7204774a^2.$$